

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ЗРУБІЖНА МУЗИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Хореографія”
Спеціалізація “Народна хореографія”

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

**ЗАРУБІЖНА
МУЗИЧНА ЛІТЕРАТУРА**

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Хореографія”

Спеціалізація
“Народна хореографія”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ЗАРУБІЖНА МУЗИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Програма

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006. – 40 ст.

Укладач	Т. М. Руденко – викладач Миколаївського вищого державного училища культури
Рецензенти:	В. А. Соловйов – кандидат педагогічних наук, заслужений працівник культури України, професор Миколаївської філії КНУКіМ, доцент кафедри теорії та історії музики О. П. Макаренко – зав. кафедрою інструментально-виконавських дисциплін Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського, кандидат мистецтвознавства, доцент
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько
Редактор	Л. М. Трачук

© Руденко Т. М., 2006
© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Концепція, мета і завдання курсу.

В реальних умовах сьогодення зростає значення формування гармонійно розвинутої, суспільно активної особи. Всі ланки системи освіти в Україні ставлять собою мету підготувати не тільки високоосвічених, всебічно розвинених спеціалістів, а й духовно збагачених, висококультурних людей, здатних на творчу діяльність у всіх сферах громадського життя.

Саме тому навчальний план училищ культури включає цілу систему мистецтвознавчих дисциплін, серед яких значне місце посідають курси: “Музична грамота”, “Зарубіжна музична література”, “Українська музична література” (спеціалізація “Народна хореографія”). Кожен курс має свою конкретну мету: вивчення основних законів музичної мови; знайомство з різними стилями, жанрами, формами у музиці, творчістю відомих композиторів та їх творами тощо. Але всі вони разом покликані закласти основи музичної культури, сприяти розвитку художнього та естетичного смаку майбутніх фахівців мистецької ниви.

Курс “Зарубіжна музична література” відіграє важливу роль у підготовці професійних керівників хореографічного колективу. Для хореографа музика є в першу чергу джерелом сценічної дії, основою драматургії танцю. Правильний вибір музики до хореографічної композиції має вирішальне значення у досягненні намічених художніх завдань. Хореографічна практика вимагає вміння не тільки глибоко проникати в характер музики, а й відчувати стиль твору, слухати та розуміти, якими музичними засобами даний образ створено.

Мета і завдання курсу “Зарубіжної музичної літератури”:

- ознайомити студентів з етапами розвитку світової музичної культури;
- дати знання про основні музичні жанри і форми, уявлення про стилі й напрямки світової музики, їх історичні передумови;
- розвивати вміння вільно, невимушено розповідати про музичний твір, характеризуючи його образний зміст, композиційні особливості та деякі характерні риси музичної мови;
- сприяти збагаченню музично-словникового запасу студента, поширенню його професійного кругозору;

- розвивати образне мислення, естетичний смак, здатність до емоційного переживання і сприймання музичних творів;
- на основі кращих зразків музичної творчості минулого і сучасності формувати світогляд, національну гідність, самосвідомість;
- виховувати високі моральні якості особистості;
- розвивати музично-пластичне професійне мислення, виховувати вміння узгоджувати хореографічні рухи з характером музики.

Короткі методичні вказівки

Курс “Зарубіжна музична література” вивчається студентами спеціалізації “Народна хореографія” на основі базової загальної середньої освіти протягом III–IV семестрів по дві години на тиждень. Загальний обсяг курсу – 74 години.

Дана програма пропонує приблизний тематичний план.

Перший розділ присвячується вивченню специфіки музичного мистецтва. Введення цього розділу необхідне тому, що вже на початку курсу студентів треба ознайомити з деякими поняттями для глибшого засвоєння наступних тем. Розглядаються тільки найбільш загальні відомості про такі складні явища музичної мови, як жанр, стиль, образ, принципи розвитку музичного матеріалу й особливо драматургія. Знання цих понять допоможе студентам глибше відчувати логіку створення хореографічних композицій.

Наступні розділи викладають історію розвитку світового мистецтва, знайомлять з найважливішими музичними явищами, творчістю відомих композиторів та їх творами.

У даному курсі можливий більший акцент на приклади хореографічної музики, як більш близької та зрозумілої для студентів хореографічної спеціалізації. Але це не слід здійснювати за рахунок інших жанрів та видів музичного мистецтва. Специфіка курсу “Зарубіжної музичної літератури” для даної спеціалізації полягає не у заміні багатьох нехореографічних музичних творів – хореографічними. Навпаки, використовуючи дещо більше прикладів хореографічної музики, треба прийти у кінцевому результаті до більш глибокого розуміння студентами музики і інших жанрів.

Методика викладання курсу базується на лекційно-семінарському методі навчання, який є провідним у навчально-виховному процесі даного закладу освіти.

Основною формою засвоєння знань, умінь та навичок є лекція з ілюстраціями, лекція-бесіда з використанням різних методів активізації мислення студентів. Кожна лекція повинна містити не тільки готову інформацію, а й проблемні питання, які будуть вирішуватися через застосування одержаних знань та умінь. Подібна спрямованість одночасно допоможе як засвоєнню знань, так і формуванню навичок професійного мислення.

До програми курсу внесено певну кількість оглядових тем. Вони подаються у вигляді розширеної інформації. Добір музичного матеріалу до таких тем може бути довільним.

Вивчення матеріалу здійснюється на основі прослуховування та аналізу музичних творів того чи іншого композитора. Дуже важливо в кожному творі разом зі студентами знайти щось особливе, новаторське, те, заради чого автор створив цей твір. Тому найбільш доцільний методичний принцип – рух від конкретного до загального, від безпосереднього переживання музичних образів до проникнення в духовний світ митця та його історичний час, до розуміння загальних закономірностей розвитку світової культури.

Під час лекції має звучати як можна більше музичних прикладів. Це дає змогу виховати відповідний естетичний смак та накопичити музичний матеріал, який є необхідним для майбутнього фахівця. Бажано кожен музичний твір прослухати повністю, але, враховуючи брак часу, на лекції це неможливо. Тому для повноцінного засвоєння потрібне ще й додаткове позааудиторне прослуховування (після кожної лекції викладач пропонує студентам перелік музичних творів, необхідну літературу та опорні конспекти, складені педагогом).

На протязі всього курсу слід приділяти особливу увагу складу музичних творів. В кожному прослуханому творі викладач відмічає або пропонує визначити раніше пояснені принципи формотворення. Вивчаючи курс “Зарубіжної музичної літератури” (паралельно з курсом “Музичної грамоти”), студенти повинні мати основні поняття про цілий ряд музичних форм: танцювальна сюїта, двочастинний цикл типу “прелюдія та фуга”, фуга, сонатна форма, сонатно-симфонічний цикл, рондо, варіації, прості двочастинна та тричастинна форми, поняття про складні форми та наскрізний розвиток.

Перевірка знань, вмінь та навичок проводиться в тій чи іншій формі: семінарські заняття*, індивідуальні та фронтальні опитування, тестування, музичні вікторини тощо.

Умови сьогодення продиктували потребу в застосуванні нових та ефективних форм навчання, і однією з таких форм є семінарське заняття. Саме семінари дають можливість не тільки контролювати опанування вузлових тем курсу, а й збагачують студента в процесі самостійного оволодіння додатковим матеріалом, допомагають виробляти логічність, майстерність усного викладу.

У процесі виступів на семінарах формується мова, думки студентів, тут вони набувають навичок доповідача, що має велике значення у формуванні пропагандистських якостей сучасного працівника культури.

На семінарські заняття слід виносити найсуттєвіші теми курсу “Зарубіжна музична література”. Кількість годин визначає сам викладач у відповідності з особливостями аудиторії, рівнем її загальної і музичної підготовки, пізнавальними можливостями, бо навчальним планом цей вид занять не передбачений.

Практика доводить, що найбільш ефективними для даного навчального закладу можна вважати наступні форми семінарів:

- семінар-опитування (особливо необхідний на початковому етапі навчання);
- семінар-опитування реферативного характеру;
- семінар-бесіда з проведенням контрольних робіт;
- семінар-дискусія, або диспут.

Семінарські заняття рекомендовано проводити з наростаючою складністю від заняття до заняття, від курсу до курсу, поступово скорочуючи види діяльності, які потребують простого репродукування навчального матеріалу, і розширюючи діапазон робіт творчого характеру. Саме так можна створити оптимальні умови для розвитку пізнавальної активності і творчої самостійності кожного студента.

Проблематику семінарських занять з курсу “Зарубіжної музичної літератури” слід побудувати так, щоб охопити найістотніші процеси в розвитку світового мистецтва від стародавності до сьогодення. Із цих процесів виділити найвизначніші музичні явища і найвидатніші імена композиторів, які творили і творять музичну культуру.

* На розгляд викладача у відповідності з обраною методикою викладання курсу

На кожне семінарське заняття планується 2 години; до плану рекомендовано включати 4–6 питань для обговорення (при виконанні письмової роботи їх кількість може бути зменшена) та музичну вікторину, яка допоможе викладачеві перевірити знання музики творів, рекомендованих програмою. (Плани семінарських занять та підсумкова вікторина додаються).

Згідно з навчальним планом підсумковою формою контролю є диференційований залік, який може бути проведений як у письмовій, так і в усній формі у вигляді тестування, фронтального опитування або письмової аналітичної роботи.

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів під безпосереднім керівництвом викладача займає значне місце у різних формах організації навчального процесу. Навчальний час на самостійну роботу регламентований робочим навчальним планом (не менше 1/3 загального обсягу годин, відведених для вивчення даної дисципліни) і по курсу “Зарубіжна музична література” складає 34 години. Роль цього виду діяльності особливо зросла в наш час, коли перед закладами освіти постають досить складні завдання, пов’язані з формуванням у студентів потреби у постійній самоосвіті, навичок самостійної пізнавальної діяльності.

Позааудиторна самостійна робота студентів є логічним продовженням аудиторних занять (лекцій) і проводиться по завданню викладача, який інструктує студентів і визначає термін виконання тих чи інших завдань.

Дидактична мета самостійних позааудиторних занять:

- закріплення та систематизація знань, надбаних під час аудиторних занять;
- самостійне опанування нового навчального матеріалу;
- формування професійних вмінь та навичок (вміння узгоджувати хореографічні рухи з характером музичних творів);
- формування здібностей оцінювати художні достоїнства творів музичного мистецтва;
- розвиток вміння застосовувати одержану інформацію, накопичений музичний багаж у хореографічній практиці.

Форми самостійної роботи (форми та види завдань)

1. Опрацювання окремих тем курсу.
2. Складання опорного конспекту за планом.
3. Складання хронологічних таблиць, тезних планів по творчості композиторів.
4. Прослуховування та аналіз музичних творів.
5. Опрацювання лібрето балетів та опер.
6. Складання словників музичних термінів.
7. Підготовка рефератів, повідомлень, доповідей.
8. Творчі роботи на запропоновану тему.
9. Виконання інтелектуально-ігрових завдань та завдань між-предметного характеру.
10. Підготовка до семінарів, диференційованого заліку.

Форми контролю за самостійною роботою студентів

1. Опитування (індивідуальне, фронтальне або тести) під час аудиторних занять.
2. Музичні вікторини.
3. захист рефератів.
4. Семінарські заняття.
5. Понятійні диктанти та взаєморецензування відповідей.
6. Диференційований залік.

Запропонований нижче перелік тем для самостійного опрацювання охоплює матеріал майже всіх розділів курсу і забезпечує певну систематичність виконання студентами робіт без сторонньої допомоги. Вибір більшості тем продиктований специфікою спеціалізації “Народна хореографія” і пов’язаний, перш за все, із постійною необхідністю застосування даної інформації у сучасній хореографічній практиці.

Структура курсу

Спеціалізація: “Народна хореографія” на основі базової загальної середньої освіти

III семестр – 32 години (16 тижнів по 2 години).

IV семестр – 42 години (21 тиждень по 2 години) та диференційований залік.

Самостійна робота – 34 години.

Всього з предмета – 108 годин.

Приблизний тематичний план

№	Назва розділів та тем	Кількість годин			
		ЛК	Семін. заняття	Лабор.практ.	СР
1	МУЗИКА ЯК ВИД МИСТЕЦТВА. Специфіка музично-виражальних засобів. Поняття жанру та стилю в музиці. Особливості, принципи і типи музичної драматургії.	2			2
2	Розвиток західноєвропейської музики до середини XVII століття (загальний огляд).	2			1
3	Західноєвропейська музична культура XVII – I половини XVIII століття.	4			3
3.1	Загальні тенденції розвитку музичної культури у XVII – I половині XVIII століття.				
3.2	С. Бах. Органна, інструментальна та вокально-інструментальна музика.				
4	Класицизм у західно-європейській музиці другої половини XVIII – початку XIX століття.	8			3
4.1	Віденська класична школа. Й. Гайдн. Сонатно-симфонічний цикл, сонатна форма. В. А. Моцарт.	12			11
4.2	Оперна творчість. Симфонічна творчість. Фортепіанні сонати. Реквієм. Л. В. Бетховен.				
4.3	Фортепіанні сонати. Симфонічна творчість.				
5	Романтизм у західно-європейській музиці XIX століття.				

№	Назва розділів та тем	Кількість годин			
		ЛК	Семін. заняття	Лабор.практ.	СР
5.1	Романтизм як стильовий напрямок. Ф. Шуберт. Вокальна, інструментальна музика, "Незакінчена" симфонія.				
5.2	Ф. Шопен. Фортепіанна творчість.				
5.3	Р. Шуман. "Карнавал".				
5.4	Балетний жанр у ХІХ столітті (балети Л. Деліба, А. Адана, А. Мінкуса).				
5.5	Ж. Бізе. Опера "Кармен".				
5.6	Дж. Верді. Опера творчість. "Ріголетто".				
5.7	Розвиток традицій романтизму та становлення національних музичних шкіл. Огляд творчості Р. Вагнера, Й. Брамса, І. Штрауса, Ф. Ліста, Б. Сметани, А. Дворжака, Е. Гріга.				
6	Огляд розвитку західноєвропейської музики ХІХ – першої половини ХХ століття. Нові напрямки у мистецтві. Огляд творчості Г. Малера, К. Дебюссі, М. Равеля, А. Шенберга, А. Берга, А. Веберна, П. Хіндемита, К. Орфа, Б. Бріттена, Дж. Гершвіна.	4			1
7	Огляд розвитку російської музики у ХІХ столітті.	28			8
7.1.	Загальна характеристика основних етапів розвитку російської музики до ХІХ ст. (включно).				
7.2.	М. І. Глінка. Опера та симфонічна творчість.				
7.3.	О. С. Даргомижський. Опера "Русалка".				
7.4.	Російська музика 60-х років ХІХ ст. "Могуча кучка".				
7.5.	О. П. Бородин. Опера "Князь Ігор", симфонічна творчість.				
7.6.	М. П. Мусоргський. Опера творчість. "Картинки з виставки".				
7.7.	М. А. Римський-Корсаков. Опера та симфонічна творчість.				
7.8.	П. І. Чайковський. Симфонії. Опер. Балети.				
7.9.	О. К. Глазунов. Балети.				
7.10.	О. М. Скрябін. Фортепіанна та симфонічна творчість.				
7.11.	С. В. Рахманінов. Фортепіанна творчість.				

№	Назва розділів та тем	Кількість годин			
		ЛК	Семін. заняття	Лабор.практ.	СР
7.12	І. Ф. Стравінський. Балети раннього періоду.				
8	Огляд розвитку російської музики ХХ століття.	12			5
8.1.	Загальні тенденції розвитку російської музики у ХХ столітті. Р. Глієр. Балети.				
8.2.	С. С. Прокоф'єв. Симфонічна творчість. Опер. Балети. Фортепіанні мініатюри.				
8.3.	Д. Д. Шостакович. Симфонічна творчість. Балети.				
8.4.	А. І. Хачатурян. Балети "Гаяне. "Спартак".				
8.5.	Г. В. Свиридов. Вокальна творчість.				
8.6.	Загальний огляд розвитку балетної музики II половини ХХ століття (балети К. Караєва, С. Слоніського, А. Петрова, Б. Тищенко, Р. Щедрина).				
9.	Диференційований залік	2			
		74	16		34
	Всього	108			

Самостійна робота студентів (ср)

Розділ курсу	Теми та види завдань	Народна хореографія (базова загальна середня освіта) години
1	Тема 1. Специфіка танцювального жанру в музиці.	2
2	Прослуховування музичних творів.	1
3	Тема 2. Старовинна танцювальна сюїта.	2
	Прослуховування музичних творів	1
4	Опрацювання лібрето опер В. А. Моцарта "Весілля Фігаро", "Дон Жуан".	1
	Прослуховування музичних творів.	2
5	Тема 3. Танцювальні жанри у творчості Ф. Шопена.	2
	Тема 4. Р. Шуман "Карнавал".	2
	Опрацювання лібрето балетів Л. Деліба, А. Адана, Л. Мінкуса.	1
	Опрацювання лібрето опер Ж. Бізе "Кармен", Дж. Верді "Ріголетто".	1
	Тема 5. Творчість І. Штрауса.	2
	Прослуховування музичних творів.	3
6	Прослуховування музичних творів.	1
7	Тема 6. Особливості втілення іспанського фольклору у симфонічній музиці М. І. Глінки.	2
	Тема 7. Танцювальна сюїта в російській опері.	2
	Прослуховування музичних творів.	4
8	Опрацювання лібрето балетів А. І. Хачатуряна "Гаяне", "Спартак".	1
	Опрацювання лібрето балетів К. Карасва, С. Слоніського, А. Петрова, Б. Тищенко.	1
	Прослуховування музичних творів.	3
Всього		34

ЗМІСТ КУРСУ

Розділ I. Музика як вид мистецтва.

Особливості змісту в музиці, виражальні засоби його втілення. Інтонаційна природа музики. Роль музики та її асоціативного сприймання у створенні хореографічних композицій.

Поняття жанру. Загальна систематизація музичних жанрів (за змістом, життєвим призначенням, умовами виконання й сприймання тощо). Історична еволюція жанрів.

Поняття стилю як системи засобів виразності, за якими можна відрізнити твори одного композитора від іншого або твори одного історичного періоду від іншого. Різні рівні виявлення стилю: стиль епохи, національний стиль, індивідуальний стиль тощо. Шляхи відображення стилістичних та жанрових особливостей музичного твору в хореографічній композиції (відповідність стилю музики стилю хореографії).

Особливості музики як часового виду мистецтва. Специфіка музичного образу. Загальне поняття драматургії в музиці. Основні типи творів: драматичний, епічний, ліричний. Особливості втілення змісту в кожному з них. Принципи розвитку, становлення й розгортання музичного образу. Поняття контрасту й конфлікту в музиці. Значення принципу повторності. Співвідношення образу й музичної теми. Жанрова характерність тем (типи хоралу, арії, кантилени, маршу, танцю, скерцо тощо).

Музичні приклади:

- за вибором викладача.

Розділ II. Розвиток західноєвропейської музичної культури до XVII століття (загальний огляд)

Синкретизм первісного та античного мистецтва. Розмежування мистецтва на професійне та народне.

Світогляд середньовіччя, його вплив на церковну музику (загальний медитативний характер, відсутність темпових і динамічних розмежувань, канонічність техніки письма: використання мелодичних та ритмічних формул). Ідеї гуманізму в церковній та світській музиці Відродження. Боротьба та взаємопроникнення напрямків. Потяг до

реалістичної образності. Розквіт вокальної поліфонії. Початок інтенсивного розвитку інструментальної музики (перевага танцювальних сюїт). Нове трактування художньої творчості як вільної, не обмеженої канонами. Пошуки нових виражальних засобів (посилення рельєфності та почуттєвої виразності мелодики та ритміки, виділення верхнього голосу як ведучого. Формування мажоро-мінорної ладової системи). Найбільш типові жанри – меса та мадригал.

Музичні приклади:

- Дж. Палестрина. Фрагменти з “Меси папи Марчелло”
- Інші – за вибором викладача.

Розділ III. Західноєвропейська музична культура XVII першої половини XVIII століття

Тема 3.1. Загальні тенденції розвитку музичної культури XVII першої половини XVIII століття

Особливості світосприймання (зміна оптимістичного ренесансно-гуманізму трагічним поглядом на буття людини). Збагачення змісту мистецтва новими образами та ідеями. Злам у розвитку музичного мистецтва. Якісно новий етап емансипації музики. Принципове оновлення засобів виразності.

Протиріччя шляхів мистецької творчості. Основні стильові напрямки, їх риси та взаємовідношення (бароко, класицизм, рококо та реалістичні тенденції).

Розвиток музично-сценічних жанрів. Опера в Італії. Балет у Франції. Багатство форми і жанрів інструментальної музики. Органна, скрипкова, клавірна музика. Творчість Ж. Б. Люллі, французьких клавесиністів, Г. Ф. Генделя.

Тема 3.2. І. С. Бах (1685–1750)

Великий філософ і лірик німецької музики. Багатогранність творчості композитора. Поліфонія Баха. Зміст його музики, народні витоки. Органна клавірна та вокальна музика Баха. Гуманістична спрямованість культових творів. Вплив Баха на розвиток всієї світової музичної культури.

Музичні приклади:

- Я. Пері. Фрагменти з опери “Евридика”; К. Монтеверді. Фрагменти з опер; Ф. Куперен. 2–3 клавірні п’єси; А. Вівальді. “Пори року” (фрагм.); Дж. Фрескобальді. Фрагменти органних творів; Ж. Б. Люллі. “Мищанин у дворянстві” (урок танців, танець турків, чакона); Ж. Ф. Рамо. “Пігмаліон” (гавот, тамбурін, контрданс); І. С. Бах. “Добре темперований клавір” (2–3 прелюдії і фуги), Токата і fuga ремінор. Італійський концерт (ч. 1), із “Французьких сюїт” (куранта); Меса сімінор чи Пасіони (фрагмент); Г. Ф. Гендель. Фрагменти з ораторії “Самсон”, Кончерто гресо, Пасакаля.

Розділ IV. Класицизм у західноєвропейській музиці другої половини XVIII – початку XIX століття

Тема 4.1. Віденська класична школа. Й. Гайдн. Сонатно-симфонічний цикл, сонатна форма

Класицизм у мистецтві. Відображення у передовому мистецтві XVIII століття ідей Просвітництва. Демократизація мистецтва.

Австрія у другій половині XVIII століття. Багатонаціональність інтонаційних витоків музики віденських класиків. Втілення реалістичного змісту, оптимістичний характер музики, досконалість форми. Особливості класичного стилю, їх витоки: чіткість форми, періодичність, симетричність, переваження гомофонно-гармонічного складу над поліфонічним. Сонатно-симфонічний цикл. Сонатна форма. Оркестр.

Й. Гайдн (1732–1809)

Перший великий представник віденської класичної школи. Загальна характеристика творчості. Створення класичного сонатно-симфонічного циклу, затвердження принципів сонатної форми. Оркестр Гайдна. Опора на багатонаціональний австрійський фольклор.

Симфонії. Зв’язок із танцювальною сюїтою. Збагачення змісту. Прагнення до об’єднання частин циклу, тематичні зв’язки між частинами.

Фортепіанні сонати.

Музичні приклади:

- симфонії № 45 “Прощальна” і № 103 “Лондонська з тремоло литавр”; соната ремажор.

Тема 4.2. В. А. Моцарт (1756–1791)

Загальна характеристика творчості, значення його для світового мистецтва. Розвиток традицій Гайдна в області симфонічної і камерної музики.

Створення класичних опер. Сміливість новаторства. Реалізм опер “Весілля Фігаро” і “Дон Жуан”.

Симфонічна творчість. Симфонія № 40 сольмінор. Лірико-драматична симфонія. Єдність циклу. Елементи монотематизму.

Інструментальна музика. Фортепіанні сонати. (№ 11 Лямажор, форми класичних варіацій і рондо).

“Реквієм” – найвидатніший гуманістичний твір Моцарта.

Музичні приклади:

- фрагменти з опер “Весілля Фігаро”, “Дон Жуан”; симфонія № 40 сольмінор, соната № 11 Лямажор, “Реквієм” (фрагм.).

Тема 4.3. Л. Бетховен (1770–1827)

Вплив ідей Просвітництва на творчість композитора. Загальна характеристика творчості композитора. Діалектика – основа творчого методу Бетховена. Тема героїчної боротьби, загибелі героя, радість перемоги. Жанрове і тематичне розмаїття творів. Переосмислення в сонаті різних жанрів сучасної Бетховену музики. Соната – творча лабораторія майстра. Сонати № 8 домінор, № 14 до-дієз мінор. Традиції віденського класицизму і новаторство Бетховена.

Симфонічна творчість композитора. Симфонічність мислення Бетховена. Зв’язок бетховенського симфонізму з традиціями Гайдна і Моцарта. Нове трактування сонатної форми. Новаторство оркестровки. Принцип монотематизму. П’ята симфонія – найвище досягнення симфонізму Бетховена.

Увертюра “Егмонт”. Жанр програмно-симфонічної увертюри у Бетховена. Театральні сюжети. Ідея увертюри, основні образи. Контрастність образів. Безперервність розвитку, динаміка увертюри. Значення коди.

Музичні приклади:

- сонати № 8 домінор і № 14 до-дієз мінор; увертюра “Егмонт”; симфонія № 5 домінор.

Розділ V. Романтизм у західноєвропейській музиці XIX століття

Тема 5.1. Романтизм як стильовий напрямок. Творчість Ф. Шуберта

Романтизм як художній напрям XIX ст. Національно-визвольні ідеї, синтез різних мистецтв (музики, літератури, фольклору, живопису, театру). Нові засоби музичної виразності. Різноманітність образного змісту і форм у романтичному мистецтві.

Ф. Шуберт (1797–1828)

Короткий огляд творчості. Демократизм, зв’язок із народно-побутовими жанрами. Виразність, ліричність, простота, мелодійність його музики. Образи природи. Духовний світ простої людини. Значення жанру пісні у творчості Шуберта.

Вокальні цикли “Прекрасна мельничиха” і “Зимовий шлях”, їх зв’язок із народно-побутовою музикою. Створення перших романтичних мініатюр в інструментальному жанрі (експромти, музичні моменти).

“Незакінчена симфонія” – високий взірєць романтичного симфонізму. Автобіографічність жанру. Двочастинність циклу. Аналіз першої частини.

Музичні приклади:

- пісні та фортепіанні твори (танці, марші, музичні моменти та інші); “Незакінчена симфонія” (1 ч.).

Тема 5.2. Ф. Шопен (1810–1849)

Короткий огляд творчості. Народні витoki творчості композитора, поетичність образів та шляхетність почуттів. Звернення до теми Батьківщини у творах, їх героїко-тріумфальний характер (ноктюрни мі-бемоль мажор, полонез Лямажор, балада сольмінор). Новаторство композитора. Створення нових жанрів мініатюр. Нове трактування етюда, ноктюрна, полонезу тощо. Основні жанри його музики та їх характеристика.

Музичні приклади:

- мазурки, полонези, вальси, ноктюрни, прелюдії, етюди, балади – за вибором викладача.

Тема 5.3. Р. Шуман (1810–1849)

Розвиток романтичних традицій Шуберта. Посилення лірико-драматичних та психологічних сторін у творчості Шумана. “Карнавал”. Новий тип сюїти. Характеристичність тематизму, програмність.

Музичні приклади:

- фрагменти з “Карнавала” та вокального циклу “Любов поета”, фортепіанні п’єси.

Тема 5.4. Балетний жанр у ХІХ столітті

Проникнення романтичних ідей у світ хореографії, заміна сюжетів, тем, образів, засобів хореографічної виразності. Реформа танцю та костюма.

Балети Деліба “Коппелія”, “Сильвія”. Демократизм художньої спрямованості композитора, мелодичність, емоційність його музики. Народньо-жанрові сцени в балеті, симфонізація музики балету, розширення лірико-психологічної виразності танцю.

Балети Л. Мінкуса “Дон Кіхот”, “Баядерка”.

Балет А. Адана “Жизель” – найвище досягнення романтичного музично-хореографічного мистецтва. Правдивість, пластичність, емоційність мелодій та їх тісний зв’язок з природою танцю.

Музичні приклади:

Л. Мінкус “Дон Кіхот”, “Баядерка” (фрагменти); А. Адан “Жизель” (фрагм.); Л. Деліб; “Коппелія” (фрагм.).

Тема 5.5. Ж. Бізе (1838–1875)

Ж. Бізе – великий французький композитор. Правдивість, краса, енергія – риси музики Бізе. Оптимізм народного художника.

Опера “Кармен” – вершина творчості композитора. Глибока народність твору, значення масових сцен, танцювальність та маршовість в музиці опери. Новаторство композитора

“Арлезіанка”, сюїта з музики до драми А. Доде.

Музичні приклади:

- фрагменти з опери “Кармен”, сюїти “Арлезіанка”.

Тема 5.6. Дж. Верді (1813–1901)

Реалізм творчості. Зв’язок із визвольною боротьбою Італії. Надзвичайна демократичність музичної мови. Герої творів Верді. Високий гуманізм ідей його опер. Еволюція стилю Верді. Прямування від романтизму до реалізму. Принцип наскрізного розвитку дії. Жанри опер. Оперна творчість Верді – видатне досягнення світового музичного театру. Опера “Ріголетто”, музична характеристика героїв опери.

Музичні приклади:

фрагменти з опер “Ріголетто” і “Травіата”; Реквієм (фрагм.).

Тема 5.7. Розвиток традицій романтизму та становлення національних музичних шкіл. Огляд творчості композиторів різних країн

Р. Вагнер (1813–1883)

Оперна реформа Вагнера. Перетворення опери в музичну драму. Суперечність творчого світогляду Вагнера. Міфологія у творчості композитора (тетралогія “Кільце Нібелунгів”). Вагнер – великий майстер програмно-симфонічної музики (увертюра “Тангейзер”, “Політ Валькірій”, “Смерть Ізольди”).

Музичні приклади:

- увертюра “Тангейзер”, “Політ Валькірій”, “Смерть Ізольди”.

Й. Брамс (1833–1897)

Загальна характеристика творчості. Продовження класичних традицій, збагачення рисами романтизму. Висока оцінка народних мелодій різних національностей. Чотири зошити “Угорських танців”. Поєднання тонкого ліризму, енергії, завзятості, захоплення угорським фольклором.

Музичні приклади:

- “Угорські танці” – за вибором викладача.

І. Штраус (1825–1899)

І. Штраус – великий майстер танцювально-побутової музики. Справжня художність, глибокий національний колорит, мелодичне багатство, ширість, природність та широка доступність його музики. Значення жанру вальсу, зв’язок із селянським австрійським лендлером та втілення нових романтичних рис міської віденської культури.

Музичні приклади:

- танці – за вибором викладача.

Ф. Ліст (1811–1886)

Характерні риси музичної національної культури (вербункош). Поширення узагальненого принципу програмності, жанру симфонічної поеми, вплив на фортепіанне виконавство і творчість.

Жанри фортепіанної музики Ліста. Угорські рапсодії – новий жанр на основі народних мелодій. Повільний і швидкий розділи рапсодій. Свобода форми. Ритми угорських танців. Транскрипції, парафрази, фантазії. Імпровізаційність жанрів. Значення цих жанрів у творчості композитора. Значення творчості Ліста.

Музичні приклади:

- рапсодії № 2 і № 6, ноктюрн “Мрії кохання”, етоди, парафраз “Ріголетто”.

Б. Сметана (1824–1884), А. Дворжак (1841–1904)

Формування чеської національної музичної класики. Волелюбні ідеї та національний характер творчості Б. Сметани і А. Дворжака.

Перша національна лірико-комічна опера “Продана наречена”, її народно-мелодійна основа, світлий оптимізм.

“Слов’янські танці” Дворжака – вірєць жанрового симфонізму в європейській музиці. Симфонія “З Нового Світу”, її гуманний, життєвий зміст і яскраве, національне коло образів.

Музичні приклади:

- Б. Сметана. Фрагменти з опери “Продана наречена”;
- А. Дворжак. “Слов’янські танці”; симфонія “З Нового Світу”.

Е. Гріг (1843–1907)

Гріг – засновник норвезької музичної класики. Зв’язок творчості Гріга з історичним розвитком норвезької культури. Загальна характеристика музики Гріга. Відображення образів норвезької народної поезії, інтонацій норвезької народної мелодики. Роль танцювальних жанрів та інших народних жанрів у музиці Гріга. Програмність музики композитора. Значення теми природи рідної Батьківщини. Образність творчості майстра. Образи народної фантастики.

Сюїти “Пер Гюнт”. Сюжет, зміст та ідея драми Ібсена. Герой п’єси. Пейзажі, жанрово-побутові епізоди, лірико-драматичні сцени, фантастика. Створення двох сюїт.

Музичні приклади:

- сюїти “Пер Гюнт”; 2–3 фортепіанні п’єси.

Розділ VI. Огляд розвитку західноєвропейської музики XIX – першої половини XX століття. Нові напрямки у мистецтві.

Г. Малер – “останній романтик” німецької музики, один із засновників нового напрямку у музиці – експресіонізму.

Французький музичний імпресіонізм. Творчість К. Дебюссі. Основні теми: пейзаж, портрети, жанрові сцени. Мініатюрність форм. Опора на національні традиції. Відкриття нових виражальних можливостей музики.

Симфонічна і фортепіанна творчість К. Дебюссі.

М. Равель – продовжувач традицій Дебюссі; в подальшому – вплив класицизму. Народнопісенні витoki у творчості митця. Вплив іспанської музики. Оригінальність і новизна оркестрового стилю. Хореографія народного танцю у творчості композитора. Хореографічна симфонічна поема “Болеро”. Основні твори композитора.

Загострення суперечностей суспільно-політичного життя. Реакційні течії у мистецтві. Іdealізм, суб’єктивізм, містицизм. Пошуки нових засобів виразності. Атональна музика, конкретна та електронна музика. Розвиток експресіонізму у мистецтві.

“Нова віденська школа”. Додекафонна система А. Шенберга. Творчість Шенберга, Веберна, Берга.

“Хроматична система” П. Хіндеміта.

К. Орф. Кантата “Карміна Бурана” на баварські середньовічні тексти. Прагнення композитора наблизитися до простоти старовинної музики.

Дж. Гершвін – класик американської музики XX століття. Використання негритянського фольклору, джазової музики.

Музичні приклади:

К. Дебюссі. “Море”, фортепіанні прелюдії, фрагменти з балету “Ящик з іграшками”; М. Равель. Фрагменти з балету “Дафніс і Хлоя”, “Болеро”; А. Шенберг. “Пісня без слів” із “Серенади”; А. Берг “Чотири п’єси”; К. Орф. Фрагменти з кантати “Карміна Бурана”; Дж. Гершвін. Фрагменти з опери “Поргі та Бесс”, “Рапсодії в стилі блюз”, інші твори – за вибором викладача.

Розділ VII. Огляд розвитку російської музики у XIX столітті

Тема 7.1. Загальна характеристика основних етапів розвитку російської музики до XIX століття (включно)

Самобутність, оригінальність російської народної музики. Огляд жанрів російського фольклору в історичному розвитку від стародавності до наших часів.

Російська музика XVIII – початку XIX століття. Розвиток жанру романсу та опери. Творчість О. Аляб'єва, О. Гурільова, О. Варламова.

Остаточне формування російської класичної музики у творчості М. І. Глінки, поєднання в музиці композитора самобутності, народності з високою майстерністю. М. І. Глінка – засновник російської класичної музики (оперної та симфонічної).

Зародження критичного реалізму в музичному мистецтві. Своєрідність творчості О. Даргомижського та її зв'язок з творчістю М. Глінки.

Російська музика 60-х років XIX століття. Творчі принципи та погляди композиторів “Могучої кучки”. Внесок Балакірева, Бородіна, Мусоргського, Римського-Корсакова у розвиток російської та світової музичної культури.

П. І. Чайковський – глибоко національний композитор, новатор всіх крупних жанрів свого часу: симфонічного, оперного, балетного.

Російська музика кінця XIX – початку XX століття. Розвиток у музичному мистецтві найкращих традицій реалістичного напрямку. Поява великої групи молодих музикантів: Танєєв, Лядов, Глазунов, Рахманінов, Скрябін. Загострення революційної боротьби на початку XX століття, поява нових напрямків. І. Стравінський та вплив його ранніх балетів на розвиток музики XX століття.

Музичні приклади:

- за вибором викладача.

Тема 7.2. М. Глінка (1804–1857)

М. Глінка – геніальний основоположник російської класичної музики, “Пушкін народної музики”. Ідейність, народність і реалізм музики Глінки. Глінка і світова музична культура. Риси класицизму

і романтизму у творчості композитора. Високий професіоналізм, використання всіх досягнень західноєвропейської класики. Високі зразки творчості в різних жанрах. Вплив творчості Глінки на розвиток російського музичного мистецтва.

Оперна творчість. Героїко-патріотична опера “Іван Сусанін” (герой опери – російський селянин). Епічно-казкова опера “Руслан і Людмила”. Особливості музичної драматургії. Характеристика головних персонажів на основі аналізу окремих сольних та ансамблевих номерів. Симфонічні твори Глінки.

Жанри симфонічних творів Глінки; велике значення краших з них. Використання народних пісень і танців. Новаторство: нові види симфонічного розвитку, “Камаринська”, “Іспанські танці”. Симфонізація народної пісні й танцю.

Музичні приклади:

- фрагменти з опер “Іван Сусанін” та “Руслан і Людмила”; “Камаринська”, “Арагонська хота”, “Вальс-фантазія”; романси – за вибором викладача.

Тема 7.3. О. С. Даргомижський (1813–1869)

Зародження критичного реалізму в музичному мистецтві. Зв'язок творчості Даргомижського з творчістю Глінки. Психологізм героїв – представників різних соціальних груп. Трагедія і сатира. Розвиток традицій і новаторство.

Опера “Русалка”. Психологічна музична драма. Індивідуалізація, багатогранність характерів і музичних тем. Наскрізний розвиток. Драматизм контрастних співставлень характерів і музичних тем.

Романси і пісні композитора – новий крок у розвитку російського вокального мистецтва.

Музичні приклади:

- фрагменти з опери “Русалка”; романси – за вибором викладача.

Тема 7.4. Російська музика 60-х років XIX століття. “Могуча кучка”

Характеристика епохи. Пожвавлення музичного життя. Прагнення до народності і реалізму, боротьба за освіту народу. Безкоштовна музична школа. Консерваторії в Петербурзі (1862 р.) і в Москві

(1866р.). Формування творчих шкіл і напрямків. “Могуча кучка”. Характеристика принципів, поглядів композиторів “Могучої кучки”. В. Стасов – ідейний керівник “Могучої кучки”. Глава й патхненник “Могучої кучки” – М. О. Балакірев.

Тема 7.5. О. П. Бородін (1833–1887)

Широта розмаху творчості Бородіна. Багатогранність змісту. Російський епос – основа творчості. Монументальність задумів. Картини сходу в музиці композитора. Розвиток принципів Глінки. Музичність і стриманість лірики, тонкий гумор. Зв’язок з російською народною музичною творчістю. Співвідношення новаторства і класичних традицій, використання класичних форм і жанрів.

Опера “Князь Ігор”. Народний характер і висока патріотична ідея “Слова о полку Ігоревім” і опери Бородіна. Розкриття конфліктів у співставленні контрастних картин. Монументальність хорових сцен. Характеристика героїв у великих аріях.

Симфонічна творчість. Симфонія № 2. Характеристика основних тем.

Романси Бородіна. Жанрова різноманітність. Висока якість текстів. Гнучкість і пластичність мелодій.

Музичні приклади:

- фрагменти з опери “Князь Ігор”; із симфонії № 2.

Тема 7.6. М. П. Мусоргський (1839–1881)

Мусоргський – геніальний художник-реаліст, який розкрив у музиці ідею народності. Творець народних музичних драм. Новаторство Мусоргського в музичній мові. “Народ – творець історії” – головна думка творчості композитора. Трагізм стану народу. Багатство і різноманітність характерів, типів, образів російських людей. Творча спадщина. Оперна творчість Мусоргського. Підпорядкованість усіх музичних засобів одному принципу – правдивому втіленню переживань народу і окремих дійових осіб, що зв’язані з народом.

Опери “Борис Годунов”, “Хованщина”. Значення творчості Мусоргського для музичного мистецтва ХХ ст.

“Картинки з виставки”. Історія створення сюїти для фортепіано. Своєрідність втілення програмного задуму. Різноманітність тематики,

казкові та епічні образи, побутові сценки, картинки селянської праці, романтична лірика. Значення і характер теми “Прогулянки”.

Камерна вокальна музика. Новизна тем, образів, ідей.

Музичні приклади:

- фрагменти з опер “Борис Годунов” і “Хованщина”; сюїта “Картинки з виставки”; вокальні твори – за вибором викладача.

Тема 7.7. М. А. Римський–Корсаков (1844–1909)

Народна основа творчості і в сюжетах, і в музичній мові. Любов до російського народу, природи. Світлий характер творчості Римського-Корсакова. Багата різноманітність мелодики, майстерність оркестровки. Багатство барв у звучанні оркестру. Складна система лейтмотивів. Народність, фантастика і казковість його творів. Значення творчості Римського-Корсакова, його вплив на музику російських, зарубіжних і сучасних композиторів.

Огляд оперної творчості композитора. Опера “Снігуронька”. Жанр опери. Яскравість музики, оркестрових та гармонічних засобів. Образ-символи. Лейтмотиви. Характеристика образів.

Симфонічна творчість. Сюїта “Шехеразада”. Програмність – основа симфонічної творчості композитора. Епічність і картинність. Яскравість оркестровки. Традиційність східної тематики для російської музики. Програма, коло образів сюїти, або основні мотиви, або лейтмотиви, танцювальність.

“Іспанське капричіо” (іспанські танці).

Музичні приклади:

- фрагменти з опер “Снігуронька” і “Садко”, симфонічна сюїта “Шехеразада”; “Іспанське капричіо”.

Тема 7.8. П. І. Чайковський (1804–1893)

Видатний російський композитор-гуманіст. Новаторство в усіх великих жанрах свого часу: у симфонічному, оперному, балетному. Основні риси його творчості: ліричність, психологізм, драматизм. Мелодійна майстерність. Інтонаційний зв’язок із міським побутовим романсом, ритмами танців у складних творах (наприклад: вальси в симфоніях).

Вплив Чайковського на розвиток російської музики. Творча спадщина композитора.

Оперна творчість. Відношення Чайковського до опери як до найдемократичнішого жанру. Пошуки правди, показ сильних характерів, глибоких почуттів. Опері “Євгеній Онегін” і “Пікова дама”.

Симфонічна музика. Чайковський – видатний симфоніст світової музики. Багате і різноманітне життя людини – провідна тема оркестрових творів. Масштабність філософських проблем у симфоніях Чайковського. Відношення композитора до програмності. Симфонії № 4, 6. Увертюра-фантазія “Ромео та Джульєтта”.

Балети “Лебедине озеро”, “Спляча красуня”, “Лускунчик”. Симфонізація балету. Чайковський – творець хореографічної драми, танцювальних, ліричних, романтичних поем.

Лірико-романтичний балет “Лебедине озеро”. Ведуча роль музики в балеті. Наскрізнний розвиток у поєднанні із завершеними номерами. Наближення всіх танців до танців дії Па д’аксьон. Вокальний початок, романсовість тем (тема Одетти).

Лірико-епічний балет “Спляча красуня”. Значення у його музиці російської кантילени, типового варіювання російської протяжної пісні. Значення симфонізації у досягненні єдності розвитку.

“Лускунчик” – лірико-характеристичний балет, лірико-філософська поема, дитячий балет-фєрєя.

Музичні приклади:

- фрагменти з опер “Пікова дама” і “Євгеній Онегін”; з балетів “Лебедине озеро”, “Спляча красуня” і “Лускунчик”; симфонія № 6 – основні теми; увертюра-фантазія “Ромео і Джульєтта”; фортепіанні твори.

Тема 7.9. О. К. Глазунов (1865–1936)

О. Глазунов – великий російський композитор. Перевага споглядально-врівноважених почуттів в музиці. Епічність, ліризм та драматизм образів. Драматизм без гостро-конфліктної напруги. Творча спадщина митця, місце балетів “Раймонда”, “Баришня-служанка”, “Пори року”. Принцип симфонізації, виявлений у п’яти танцювальних сюїтах “Раймонди” і особливо в одноактних балетах, музика яких нагадує завершені симфонічні поеми.

Музичні приклади:

- фрагменти з балетів “Раймонда”, “Пори року” (за вибором викладача).

Тема 7.10. О. М. Скрябін (1872–1915)

Вплив складної епохи початку ХХ століття. Своєрідність художньої особистості. Сполучення творчого реалізму з філософським мисленням. Містична віра в перетворюючу силу музики (“Поема екстазу”, симфонічна поема “Прометей”). Новаторство Скрябіна (особливо в гармонії). Складність музичної мови композитора.

Фортепіанні твори – основна частина творчості Скрябіна. Поетичність, віртуозність, розмах задумів.

Симфонічні твори. Яскраво-новаторський стиль і зв’язок з традиціями Бетховена, Ліста, Вагнера, Чайковського. Значення симфонічної музики Скрябіна.

Музичні приклади:

- прелюдії № 5 Ремажор, № 10 до-дієз мінор ор. 11, етюд № 12 Ре-бемоль мажор ор. 8; “Поема екстазу”; симфонія № 3 до мінор, “Божественна поема” (фрагм.).

Тема 7.11. С. В. Рахманінов (1873–1943)

Видатний композитор, піаніст і диригент. Складність різноманітних настроїв у музиці Рахманінова. Перевага гострого драматизму, трагізму. Ліричний характер музики, зв’язок із народною піснею, культовим співом, міською музичною культурою. Вплив творчості Чайковського і “кучкістів”. Майстерність Рахманінова у створенні мелодії, любов до звучання дзвонів. Нове слово в розвитку піанізму. Творча спадщина композитора.

Фортепіанні твори. Аналіз творів різних жанрів: прелюдії, етюдикартини, музичні моменти, транскрипції, сонати, концерти. Ліричні, героїко-епічні та жанрово-народні образи. Масштабність, віртуозність, різноманітність фактури.

Музичні приклади:

- прелюдії до-дієз мінор ор. 3 № 2, Сі-бемоль мажор ор. 23 № 2, сольмінор ор. 23 № 5; 2-й концерт для фортепіано з оркестром; романси – за вибором викладача.

Тема 7.12. І. Ф. Стравінський (1882–1971)

Творчість Стравінського – одне із складних явищ музичного мистецтва ХХ століття. Стравінський – один із засновників неокласицизму як напрямку в музиці. Самобутність і складність музичної мови. Характерні риси творчості.

Балети Стравінського: “Жар-птиця”, “Весна священна”, “Петрушка”. Вплив балетів Стравінського на розвиток музики ХХ століття.

Музичні приклади:

- сюїта з балету “Жар-птиця”, балет “Весна священна”, балет “Поцілунок феї” (фрагм.); Симфонія псалмів.

Розділ VIII. Огляд розвитку російської музики ХХ століття

Тема 8.1. Загальні тенденції розвитку російської музики у ХХ столітті. Р. Глієр. Балети

Збереження кращих традицій російської класичної музики у музичній культурі ХХ століття. (Діяльність та творчість Глієра, Мясковського, Глазунова, Асаф’єва, Прокоф’єва, Шостаковича, Хачатуряна). Втілення в музиці нового змісту, образів революційної героїки, своєрідних ідеалів “радянського мистецтва”, оснований на так званому методі “соціалістичного реалізму”. Позитивні та негативні сторони політики у галузі культури.

Пошуки нових засобів виразності, звернення композиторів нового покоління до пластичного мистецтва балету. Досягнення митців у жанрі масової пісні, опери, балету, симфонічних жанрах.

Пісня як провідний жанр періоду Великої Вітчизняної війни. Ідея єднання народів у боротьбі проти фашизму в ряді хорових, симфонічних та вокально-симфонічних творів.

Р. М. Глієр (1875–1956)

Балет “Червона квітка”. Своєрідність теми. Опора на традиції російської музичної класики у балетному жанрі. Емоційність, мелодичність музики балету, виразність характеристик головних героїв. Симфонічний розвиток основних сцен балету.

“Мідний вершник” (1949 р., до 150-річчя Пушкіна). Самостійні симфонічні картини. Ліричний дуєт Євгена та Парасі. Народні танці, лейтмотиви, “Гімн великому місту”.

Музичні приклади:

- фрагменти з балетів та інші твори – за вибором викладача.

Тема 8.2. С. С. Прокоф’єв (1891–1953)

С. С. Прокоф’єв – видатна композиторська особистість у музиці ХХ століття. Енергія, воля, яскравість, динамізм, театральність, образність – характерні риси музики Прокоф’єва. Інтерес до різних жанрів та постійні пошуки нового. Зв’язок з традиціями російських і віденських класиків, вплив різних напрямків сучасної музики. Особливості творчого шляху, еволюція стилю Прокоф’єва.

Симфонічна творчість. Сьома симфонія (основні теми). Фортепіанна музика. Кантата “Олександр Невський”. Опера “Війна і мир”.

Балет “Ромео і Джульєтта”. Історія створення перших постановок. Продовження класичних традицій російського балету. Основа драматургії – сцени, де поєднані пантоміма і танець, сольні сцени – портрети. Контрастуюче зіставлення сцен.

Балет “Попелюшка”. Ідея танцювального вирішення композиції. Посилення ролі адажіо та танцю дії, варіацій та сюїт. Введення різнохарактерних танців: гавота, буре, мазурки, галопу. Роль вальсу у характеристиці героїні (три вальса). Звернення до сюїти та рондо-сюїти (основа третього акту).

Музичні приклади:

- Кантата “Олександр Невський” (фрагменти); фрагменти з балетів “Попелюшка”, “Ромео і Джульєтта”; симфонія № 7 (основні теми); фортепіанні твори – за вибором викладача.

Тема 8.3. Д. Д. Шостакович (1906–1975)

Д. Д. Шостакович – видатний композитор ХХ століття. Головна тема музики Шостаковича – боротьба проти зла і насильства. Широкий діапазон творчості композитора. Шостакович – великий симфоніст сучасності. Новаторство і опора на традиції російської музичної класики. Багатство тематики, різноманітність образного змісту і жанрів. Великий діапазон засобів музичної виразності. Майстерність поліфонії.

Симфонічна творчість. Багатство змісту, образів. Новаторство в галузі драматургії. Програмність (11 симфонія). Симфонії – вокальні цикли (13 та 14 симфонії). 7 симфонія – поема про боротьбу, майбутню перемогу над фашизмом. Історія створення. Значення симфонії. Ранні балети: “Болт”, “Золотий вік”, “Світлий струмок”. Відображення у музиці балетів теми сучасності.

Музичні приклади:

- перша частина Сьомої симфонії, фрагменти з 5 та 14 симфоній, із музики ранніх балетів.

Тема 8.4. А. І. Хачатурян (1903–1978)

Яскравий митець ХХ століття. Втілення вірменського мелосу у глибоко національній музиці Хачатуряна, тісний зв'язок з російською класичною музикою, музикою інших народів. Основні жанри. Балет “Гаяне” – значне досягнення композитора. Сюїта з музики балету. Тема балету – щастя людини.

Балет “Спартак”. Новий етап у балетному мистецтві. Монументальна героїчна драма, тема революції, романтика визвольної боротьби. Складна система лейтмотивів, метод інтонаційних антитез. Розгорнуті композиції народних сцен.

Музичні приклади:

- фрагменти з балетів та музики до драми Лермонтова “Маскарад” – за вибором викладача.

Тема 8.5. Г. В. Свиридов (1915–1998)

Яскравий художник ХХ століття. Народність музики. Тема Батьківщини. Вокальні жанри – важлива частина творчості. Звернення до текстів відомих поетів минулого та сучасності. Вокальні цикли. Кантати і ораторії. Елементи плакатів, картинності; ритмодекламація у вокальних творах. Створення нових жанрів: вокально-симфонічної поеми ораторіального типу, багаточастинної камерної вокальної поеми, “маленької кантати”, сучасного хорового концерту без слів. Характерні риси музичного стилю Свиридова.

Поема “Пам'яті Сергія Єсеніна”. Композиція поеми. Роль хору. Епічність хорових номерів.

Музичні приклади:

- поема “Пам'яті Сергія Єсеніна” (фрагм.).

Тема 8.6. Загальний огляд розвитку балетної музики II половини ХХ століття

Тематичне, жанрове, стильове розмаїття балетного театру другої половини ХХ століття. Основні типи балетних спектаклів: героїчна трагедія та епос, комедія-фарс, сучасна драма, лірична поема тощо. Посилення драматургічної функції музики, яка визначає психологічну насиченість хореографічного образу. Звернення до жанру балету відомих композиторів – Щедрина, Тищенка, Слонімського, Петрова; збагачення музичної культури балетного театру завдяки їх досвіду у галузі інструментальної, симфонічної та оперної музики.

Проникнення в балет пісенних, аріозних форм оперного спектаклю (“опера-балет”), рис сучасних засобів виразності (полістилістика), фольклорних елементів.

К. Караєв. “Стежкою грому”. Музичне обличчя сучасної Африки. Конфліктна драматургія лірико-соціальної п'єси; взаємодія різних структур: класичної, контрастної складової та поемно-симфонічної.

А. Петров. “Створення світу”. Поєднання стилів “легкої” та “серйозної” музики. Жанрова природа балету. Значення вокальних номерів.

С. Слонімський. “Ікар”. Античний міф у балеті очима митця. Пісенний початок – музична сфера головного героя, теми Архонта – марш, “пляс”. Значущість образної сфери головного героя, підкресленої хором і пісенним початком, оптимістична трагедійність подвигу Ікара.

Б. Щедрін. “Анна Кареніна”. Психологічна драма. Значення цитат музики Чайковського. Драматургія балету, взаємодії образних сфер. Наскрізний симфонічний розвиток у балетах композитора. Свосвідність музики балету “Кармен-сюїта”.

Музичні приклади:

- фрагменти з балетів різних композиторів – за вибором викладача.

СЕМІНАРИ (Плани семінарських занять)

Семінар 1. Західноєвропейська музика XVII – початку XIX століття (2 год.)

1. Загальні тенденції розвитку музичної культури у XVII – першій половині XVIII ст.:
 - а) французький класицизм;
 - б) бароко і рококо в музиці.
2. Класицизм у західноєвропейській музиці другої половини XVIII – початку XIX ст.:
 - а) віденська класична школа, сонатно-симфонічний цикл; форма сонатне *allegro*;
 - б) оперна реформа;
 - в) сонатна творчість віденських класиків;
 - г) симфонічні жанри у творчості віденських класиків.
3. Традиції і новаторство у творчості Й. Гайдна, В. Моцарта, Л. ван Бетховена.

Мета семінару: виявити особливості розвитку музичної культури XVII – початку XIX століття, основні стиліові напрямки, характерні риси творчості яскравих композиторів; дати уявлення про провідні форми і жанри вокальної та інструментальної музики.

Література

1. Швачко Т. Світова музична література. Вип. I. – К., 1998.
2. Гивенталь М. Щукина, Гингольд Л. Музыкальная литература. – М., 1984.
3. Левик Б. История зарубежной музыки. Вип. 2. – М., 1980.
4. Гацакая В. Музыкальная литература зарубежных стран. Учебное пособие для музыкальных училищ. Вип. 4. – М., 1981.
5. Гозетуд А. Кратный оперный словарь. – К., 1986.
6. С. Хентова. Лунная соната Бетховена. – М., 1984.

Твори для прослуховування:

1. Я. Пері. Фрагменти з опери “Евридика”;
2. Ф. Кутере. 2 клавірни п’єси;
3. А. Вівальді. “Пори року”(фрагм.);
4. Ж. Рамо. “Пігмаліон” (гавот, тамбурін, контрданс);
5. І. С. Бах. “Добре темперований клавір” (2 прелюдії і фуги), Токата і fuga ремінон, куранта з “Французьких сюїт”, Меса сімінор;

6. Г. Ф. Гендель. Фрагменти з ораторії “Самсон”, Концерто гресо;
7. Й. Гайдн. Фрагменти з симфоній 45 “Прощальної”, 103 “Лондонської з тремоло литаврів”; з сонати Ремажор;
8. В. Моцарт. Фрагменти з опери “Весілля Фігаро”, симфонія № 40 соль-мінор, соната № 11 Лямажор, “Реквієм”;
9. Л. Бетховен. Сонати № 8 “Патетична”, № 14 “Місячна”, увертюра “Егмонт”, 5 симфонія (фр.).

Семінар 2. Романтизм у західно-європейській музиці XIX століття (2 год.)

1. Романтизм як стильовий напрямок у мистецтві.
2. Камерно-вокальний жанр у творчості романтиків.
3. Опера у добу романтизму.
4. Симфонічна музика композиторів-романтиків.
5. Балетний жанр у XIX столітті.

Мета семінару: виявити передумови виникнення романтизму, визначити характерні риси нового напрямку у музиці Ф. Шуберта, Ф. Шопена, Е. Гріга, Ж. Бізе, Д. Верді, Ф. Ліста, Р. Шумана, Й. Брамса, І. Штрауса, А. Дворжака, С. Сметани, Р. Вагнера, особливості романтичного балету.

Література:

1. Левик Б. Музыкальная литература зарубежных стран. Вип.4. – М., 1987.
2. Левик Б. Музыкальная литература зарубежных стран. Вип.5. – М., 1984.
3. Хохлов Ю. Песни Шуберта. – М., 1987.
4. Белза И. Шопен. – М., 1968.
5. Катанова С. Музыка в балете. – М., 1961.

Твори для прослуховування:

1. Ф. Шуберт. 8 “Незакінчена” симфонія (1ч.), пісні з циклів “Зимовий шлях” та “Прекрасна мельничиха”, балада “Лісовий цар”
2. Ф. Шопен. Полонез Дямажор, вальс до-діємінор, “Революційний” етюд № 12 Домінон, прелодії (Домінон, Лямажор, Мімінор)
3. Ф. Лист. Рапсодія № 2
4. Е. Гріг. Сюїта “Пер Гюнт”
5. Д. Верді. Фрагменти з опер “Риголетто”, “Трубадур”
6. Ж. Бізе. “Арлезіанка”, фрагменти з опери “Кармен”
7. Л. Мінкус. Фрагменти з балетів “Дон Кіхот”, “Баядерка”
8. А. Адан. Фрагменти з балету “Жизель”
9. Л. Деліб. Фрагменти з балету “Коппелія”.

Семінар 3. Російська музична культура XIX століття (2 год.)

1. Загальна характеристика основних етапів розвитку російської музики до XIX ст. (включно).
2. Драматична опера в Росії.
3. Епічна опера в Росії.
4. Лірико-психологічна опера в Росії у XIX ст.
5. Розвиток російської симфонічної музики.
6. Камерно-вокальна музика у творчості російських композиторів.
7. Російський балет у XIX столітті.

Мета семінару: виявити особливості розвитку російської музичної культури у XIX ст., її тісний зв'язок з народним мистецтвом; визначити сутність реформи П. Чайковського у балетній музиці; закріпити навички аналізу музичних творів різних жанрів.

Література

1. Смирнова Э. Русская музыкальная литература. Вып. 1, 2, 3. – 1974, 1978, 1980.
2. Смирнова Э. Русская музыкальная литература для 6–7 кл. ДМШ. – М., 1979.
3. Хентова С. Любимая музыка. Популярные очерки. – К., 1989.
4. Орлова Е. Лекции по истории русской музыки. – М., 1979.
5. Гозенпуд А. Краткий оперный словарь. – К., 1986.

Твори для прослуховування:

1. М. Глінка. Фрагменти з опер “Іван Сусанін” та “Руслан і Людмила”; “Камаринська”, “Арагонська хота”, “Вальс-фантазія”; романси “Жайворонок”, “Я пам'ятаю мить чудову”, “Попутна пісня”.
2. О. Даргомижський. Фрагменти з опери “Русалка”; романси “Титулярний радник”, “Черв'як”, “Старий капрал”, “Мені сумно”.
3. О. Бородин. Фрагменти з опери “Князь Ігор”, симфонії № 2; романси “Спляча красуня”, “Для берегів вітчизни дальньої”.
4. М. Мусоргський. Фрагменти з опер “Борис Годунов”, “Хованщина”; сюїта “Картинки з виставки”; вокальний цикл “Пісні і танці смерті”.
5. М. Римський-Корсаков. Фрагменти з опер “Снігуронька”, “Садко”; сюїта “Шехеразада”, “Іспанське капричіо”.

6. П. Чайковський. Фрагменти з опер “Євгеній Онегін”, “Пікова дама”; фрагменти з балетів “Лебедине озеро”, “Спляча красуня”, “Лускунчик”; симфонії № 4, 6; увертюра – фантазія “Ромео та Джульєтта”; романси.
7. О. Глазунов. Фрагменти з балетів “Барышня-служанка”, “Раймонда”, “Пори року”.

Семінар 4. Зарубіжна музична культура XX століття (2 год.)

1. Загальні тенденції розвитку зарубіжної музики XX століття, основні стилеві напрямки та їх представники.
2. Опера та вокальні жанри у творчості композиторів XX століття.
3. Балет у західноєвропейській та російській музиці XX століття.
4. Симфонічна музика XX століття.
5. Традиції та новаторство у творчості композиторів XX століття.

Мета семінару: визначити основні ідеї та напрямки музичної культури XX століття, сучасні проблеми мистецтва і тенденції розвитку; виявити особливості музичного мислення яскравих представників.

Література

1. Мартынов И. Очерки о зарубежной музыке первой половины XX века. – М., 1970.
2. Алексеев Л. Григорьев В. Зарубежная музыка XX века. – М., 1986.
3. Советская музыкальная литература. Пособие для музыкальных вузов. – М., 1981.
4. Музыка XX века. Очерки в двух частях. – М., 1980.

Твори для прослуховування

1. І. Стравінський. Фрагменти з балетів “Жар-птиця”, “Весна священна”, “Поцілунок феї”, Симфонія псалмів.
2. Р. Глієр. Фрагменти з балетів “Червона квітка”, “Мідний вершник”.
3. А. Шенберг. Пісня без слів із “Серенади”.
4. А. Берг. “Чотири п'єси”.
5. Д. Гершвін. Фрагменти з опери “Поргі та Бесс”, “Рапсодії в стилі блюз”.
6. С. Прокоф'єв. Фрагменти з балетів “Ромео та Джульєтта”, “Попелюшка”, кантати “Олександр Невський”, Сьомої симфонії, опери “Війна і мир”.
7. Д. Шостакович. Фрагменти з ранніх балетів, Сьомої симфонії.
8. А. Хачатурян. Фрагменти з балетів “Гаяне”, “Спартак”.

9. Г. Свиридов. Фрагменти з поеми "Пам'яті Сергія Єсеніна".
10. Фрагменти з балетів К. Карасва, А. Петрова, Б. Тищенко, С. Слоніського, Р. Щедрина.

Приблизні теми рефератів з курсу "Зарубіжна музична література"

1. Співдружність П. Чайковського і М. Петіпа та їх вплив на розвиток класичного балету.
2. Балет у творчості К. В. Глюка, В. А. Моцарта, Л. Бетховена.
3. Танцювальні жанри у творчості представників різних національних шкіл XIX століття.
4. Хореографічне бачення образів "Карнавала" Р. Шумана.
5. Шляхи та проблеми розвитку сучасного балету.
6. Синтез мистецтв (проблеми поєднання музики й танцю).

Музична вікторина (приблизний варіант підсумкової вікторини)

1. В. Моцарт Симфонія № 40, ч. 1, головна партія.
2. Ф. Шопен. Вальс до-діз мінор.
3. С. Прокоф'єв. Балет "Ромео і Джульєтта", танець лицарів.
4. І. Стравінський. Балет "Весна священна", "Великий священний танець".
5. М. Мусоргський. Одна з мініатюр циклу "Картинки з виставки".
6. Д. Шостакович. Симфонія № 14 (тема однієї з частин).
7. П. Чайковський. Адажіо з балету "Спляча красуня".
8. М. Глінка. "Арагонська хота".
9. А. Хачатурян. Танець із шаблями з балету "Гаяне".
10. Д. Гершвін. "Рапсодія в стилі блюз".

Література

1. Бернстайн Л. Музыка – все. – М., 1978.
2. Бернстайн Л. Концерты для молодежи. – 1991.
3. Вопросы музыкальной педагогики. Вып. 3. – М., 1981.
4. Гивенталь М., Гингольд Л. Музыкальная литература. – М., 1976.
5. Гивенталь М., Щукина-Гингольд Л. Музыкальная литература. – М., 1984.
6. Гозенпуд А. Краткий оперный словарь. – К., 1986.
7. Друксин М. История зарубежной музыки. Вып. 4. – М., 1980.
8. История зарубежной музыки. Вып. 5. – М., 1988.
9. Советская музыкальная литература Ред. Ритгих М. – М., 1981.

10. Катанова С. Музыка и хореография. Сб. Вып. I–IV. – М., 1974–1982.
11. Конен В. История зарубежной музыки. Вып. 3. – М., 1989.
12. Лагутин А. Методика преподавания музыкальной литературы в ДМШ. – М., 1982.
13. Левик Б. История зарубежной музыки. Вып. 2. – М., 1980.
14. Мазель Л. О природе и средствах музыки. – М., 1991.
15. Маркова Е. Интонационность музыкального искусства. – К., 1990.
16. Мартынов И. Очерки о зарубежной музыке I половины XX века. – М., 1970.
17. Михеева Л. Музыкальный словарь в рассказах. – М., 1984.
18. Музыка XX века. Очерки в двух частях. – М., 1980.
19. Музыкальная литература зарубежных стран. Уч. пособие для музыкальных училищ. Вып I–V.
20. Орлова Е. Лекции по истории русской музыки. – М., 1979.
21. Русская музыкальная литература. Уч. пособие для муз. училищ. Вып I–V.
22. Творческие портреты композиторов. Популярный справочник. – М., 1989.
23. Цуккерман В. Музыкальные жанры и основы музыкальных форм. – М., 1964.
24. Христов Д. Теоретические основы мелодики. – М., 1980.
25. Чернова Т. Драматургия в инструментальной музыке. – М., 1984.

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

ЗАРУБІЖНА МУЗИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладач Т. М. Руденко

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 2,32. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма “ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206–47–29, 206–47–21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої
продукції № 2006 від 04.11.2004 р.